

kormányzat élére. Renner hajlandó volt a neki szánt szerep átvételére, bár az ellenállási mozgalom maga kívánt kormányt alakítani. Külön foglalkozik a szerző a régi politikai pártok újrászervezésével, a helyi közigazgatási szervek új-jáalakulásával. Ezután rátér az ideiglenes osztrák kormány 1945. április 27-i hivatalbalépésére és ennek a ténynek a nyugati szövetségesek részről tanúsított fogadtatására. A továbbiakban a megszállás tartósítását, a zónahatárok végleges kialakítását és az ezek mögé való vonulást, majd a Renner-kormány elismertetéséért folytatott további politikai küzdelmet ábrázolja. E fejezetet Manfred Rauchensteiner az 1945. november 25-i parlamenti választásokkal, az elért eredmények bemutatásával és az ezek alapján a Második Köztársaság előzményeként való berendezkedéssel zárja, bemutatva azt is, hogy még romokban hevert az ország.

A bevezető tanulmány harmadik, záró fejezete azzal a kérdéssel foglalkozik, mennyire volt az 1945-ös esztendő „nulladik év” vagy „első év”. Mindkettőt tagadva, az osztrák történelem folytonosságát hangsúlyozza, a megújítva-megtartva dialektikáját középpontba állítva. Bemutatja, mit jelentettek olyan fogalmak, mint feltétel nélküli megadás, a háború vége, alávettség, felszabadítás, restauráció, újjászületés, és hasonlóak az akkor élt emberek számára. Ezt követően a szerző az 1918 és 1945 utáni újradzsidást hasonlítja össze, kiemelve, hogy 1945-ben volt egyrészt mihez visszanyúlni, másrészt

akkor lett végleg a múlté az 1918 előtti világ. Vagyis más szavakkal, az „osztrák ember” meghalt, hogy helyet adjon az „új osztráknak”, aki számára adott államisága – valóság, és a korábbi időkkel ellentétben ennek életképességében immár hisz, és ezért az államiságért kész cselekedni is.

A képanyagot ugyancsak szöveges bevezetők teszik érthetővé. Így az egyes témaegységek alapján külön szól Manfred Rauchensteiner a légiháborúról, az osztrák terület háborús felkészítettségéről, a bécsi támadó hadműveletről, a nyugati szövetségesek bevonulásáról, a másfél milliós katonatömeg ausztriai jelenlétéről, a szabadság első heteiről, az osztrák államiság megszállás alatti újjászületéséről. A rendkívül sokoldalú, gazdag képanyag minden egyes darabja külön elemzést kívánna, erre azonban nem kerülhet sor.

Ki kell azonban befejezésül emelni, hogy az 1945-ös osztrák esztendő eseményeinek jobb megértését időrendi táblázat, térképek, irodalomjegyzék és a közölt képek lelőhelyének jegyzéke egészíti ki. Johann Christoph Allmayer-Beck képgyűjtését Manfred Rauchensteiner gondos szövegeivel és értő szerkesztésében szakis ajánlani tudja a recenzens minden, a történelem iránt érdeklődő magyar olvasónak.

Zachar József

R. J. CRAMPTON

EASTERN EUROPE IN THE TWENTIETH CENTURY

(Routledge, London and New York, 1994. 475 o.)

Talán nem tűnik túlzott optimizmusnak Kelet-Európa felértékelődésének jeleként felfogni, hogy az utóbbi néhány esztendőben egyre több színvonalas munka látott napvilágot a „nyugati világban” szűkebb régiókról. Ezek sorát gyarapítja R. J. Crampton jelen műve.

A szerző, aki a nagyhírű oxfordi egyetemen Kelet-Európa történelmét oktatja, bizonyára nem ismeretlen a hazai szakemberek előtt, hiszen már számos igényes munkát adott közre. Ezek közül kiemelkednek a Bulgáriáról írott könyvei.

Legfrissebb művében Crampton nem kisebb feladatra vállalkozott, mint az egész térség történiájának felvázolására az első világháborútól az 1989–91-es változásokig. Mindeközben kellő hangsúlyt igyekszik helyezni a legjelentősebb

ideológiai áramlatokra, amelyek meghatározó szerepet játszottak Kelet-Európában a XX. század folyamán, nevezetesen a kommunizmusra, a fasizmusra és az antiszemitizmusra!

A rövid előszóban a szerző igyekszik alapvető fogalmakat tisztázni, így elsősorban azt, mit is ért Kelet-Európa alatt, valamint mit tekint XX. századnak. Az előszót egyfajta „bevezetés”, majd öt nagy terjedelmű fejezet követi. A fejezetek további alfejezetekre oszlanak. Az eligazodást jó minőségű térképek könnyítik. Segítsé-
günkre vannak táblázatok is.

Az első fejezet a két világégés közötti időszakról foglalkozik tíz alfejezetben. Első lépésben egy bevezető tanulmányban kapunk általános képet az adott korszakról. Ezt követően, a balti államok kivételével, melyeket együtt vizs-

gál, országoként tárgyalja a szerző a kritikus esztendőket. Végül a korszak ideológiai áramlati zárlák az első fejezetet.

A második fejezet egy nagyobb egységet kíván átfogni öt alfejezetben. Itt jut el Crampton a II. világháborútól a kommunista rendszereken keresztül a sztálinizmus végéig, amit ő 1953–56-ra tesz.

A harmadik fejezet csupán két alfejezetből áll. Az első alfejezet az 1956–68 között eltelt éveket tárgyalja a térség vonatkozásában. A második alfejezet az 1968–69-es csehszlovákiai eseményeket dolgozza fel.

A következő, sorban negyedik fejezet a szocializmus hanyatlásával foglalkozik. A gondolatmenet az előző fejezet folytatása. Így jutunk el az 1969–80 közötti Kelet-Európába, majd az 1980–81-es évek Lengyelországába. Az utolsó fejezet címe már „A szocializmus halála”. Itt általában esik szó Kelet-Európáról a kritikus 1980–89-es időszakban. Végül a kötet utolsó alfejezete „Az 1989–92-es forradalmak” címet viseli.

Nem tűnik talán ünneprontásnak, ha jelképesen néhány kritikai észrevétellel is élek.

A kötetben a hangsúly mindvégig a politikai vonatkozásokon van így viszonylag kevés szó esik a nemzetközi kapcsolatokról, gazdaságról valamint kultúráról.

A történész legnagyobb sajnálatára viszonylag kicsi a jegyzetapparátus. Egy mind térben, mind időben ekkora kérdéskör feldolgozásánál óhatatlanok a ténybeli hibák. A szerző érdeme, hogy ezeket sikerült egy minimális szinten tartani. Ezek a kérdések többnyire a történelmi perspektíva hiányából fakadnak, vagyis a legutóbbi évek eseményei között bukkannak elő. Erre jó példa, mikor a 393. oldalon a FIDESZ a DISZ utódaiként szerepel.

Mindezek előrebocsátása mellett Crampton munkáját elsősorban a nagyközönség számára tartom hasznos olvasmánynak. Ez nem jelenti azonban azt, hogy a szakember nem találna kedvére való, gondolatébresztő csemegének ezt a kítűnő, modern szemléletű kötetet.

Ujházy László